

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 41.

V frédo 9. Kosoperska.

1844.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hihi 195 v Šalendrovih ulizah bliso Brega; sa Ljubljano in sa tiste, ki jih ne dobivajo po pofhti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natiskovavzu na Bregu Nr. 190. Po pofhti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol léta 1 fl. 15 kr. Po vsih z. k. pofhtah se snajo dobiti.

Orjaška jigráča. *)

Prevod iz nemškiga.

Nidék je grad v *Alzacji* pravlici dobro znan,
Višava, kjer je grad bil orjaški nekidan,
Zidovje vse poderto, in gol in pust je kraj,
Ki praša po orjaci, jih več ne najde zdaj.

Enkrat iz grada pride orjaška deklica,
Jigravši se spreha je, brez pesterne je b'la,
Polágama po hribu v dolino se spusti,
Ogledati je željna, kaj doli se godi.

Z nekoliko stopinic preteče gojzd in log,
In proti *Astam* urno v človeški pride krog,
Tam sela, mesta, nive, poljan nebrojni cvet
So bili njenim vidu neznano čuden svet.

Ko zdaj oči pobesi, razloči vse do tal,
Opazi enga *kmeta*, ki pridno je oral;
Ta mala stvar gomazi tak' čudno semtertje,
Tak' svitlo v soncu pluga čertalo bliska se.

„Ojoj, jigráča zala! domú jo nesem koj,“ —
Izreče pokleknivši, razgerne robec svoj,
In kupoma pomeđe v ohrambo rutnih gub,
Kar pred-njo vse se giblje, in stisne vogle skup.

Veselo spét skakaje, — otrok je tak, se vé, —
V grašino gor po hribu, iskat očeta gre;
„Moj oče, ljubi oče, jigráčico imam,
Tak' lepe še na naših višavah ne poznam!“

*) V popisih prestarih časov beremo od grozno velikiga in silniga naroda orjacob ali velikanov (*Riesen*), ki so bili po gerških povedkih sinovi zemlje in od katerih se mnogo-verstne reči pripovedujejo. Glasoviten nemški pevec *A. Chamisso* je eno od téh povedk v nemškemu jeziku pod naslovom „*Riesenspielzeug*“ razglasil, ktere prevod našim bravcam tukaj podamo, ter upamo, de jim bo pravzlo dopadla, zakaj namemba te pesmice je pokazati, de je kmetovski stan velike časti vreden.

Prehladno vino pivši pri mizi star sedi,
Prijazno hčerko gleda in tako govori:
„Berclivo stvar prineses in nepokojno zlo,
Ti plešes od veselja, pokaži, kaj je to?“

Zdaj ona razgernivši kernir pazliva vsa
Postavi v rajdo *kmeta*, *drevó*, in *vola dva*;
Kjer, kakor gre po redu, na mizi vse stoji,
Berluzgne v roke pridno, in skače v radosti.

Temnivšiga obraza pa glavo ziblje star:
„Si lepo naredila, to ni jigráča mar!
Kjer si *ratarja* vzela, tje nesi ga nazaj,
Kaj pade ti na misel? Jigráča *kmet*? — aj, aj!“

„In urno brez mermranja dopolni, kar sim djal!
Če *kmeta* bi ne bilo, kdo *kruha* bi ti dal?
Orjaško steblo raste iz kmečkih korenin,
Kmet ni jigráča za-te! — to bodi ti spomin.“

Nidék je grad v *Alzacji* pravlici dobro znan,
Višava, kjer je grad bil orjaški nekidan,
Zidovje vse poderto, in gol in pust je kraj,
Ki praša po orjaci, jih več ne najde zdaj.

J. Koseski.

Navada shelesna frajza.

Refniza tega pregovora se pazh pogoftama na svetu vidi. Naj se kaka she takó dognana nova fkufhnja osnani, urno je glaf flifhati: Ta je she bofa! — to ni mogozhe! — vzháfi ni bilo takó! — tega she nifim vidil! moj ozhe tega nifo takó delali! i. t. d. — V poterjenje teh besedi naj nasledna pergodba flushi:

F. M. she star zhbelaar, me pride v jefeni pretezheniga léta profit, de bi mu v lanfkih Novizah osnanjeno fkufhnjo: zhbele prekaditi in sdru-

shiti, pokasal. Drugi dan grem do njegoviga zhbela- naka, in neki pomožnik pa pripravo s mano nefe. Kje pridfhi tehtamo panje, od katerih fta komej dva po defet funtov fterdí imela, teh drusih fhtirnajt fo mogli pa zelo le po pét, fheft ali fédem funtov imeti. Na to mu pravim, de mora toliko zebel pregnati in sdrushiti, de bo na vfaki panj faj defet funtov fterdí ali medú prifhlo.

Mi sazhnemo perviga preganjati, in kér najde- mo matizo, me poprofi, de bi mu jo puftili bolj na tanjko pogledati, preden jo umorimo. Zhudno fe mi sdi, de moj ftari zbelar fhé matizo gledati shelí, in kér ga od ftaní s ozhmi pasim, vidim, de na- pravi, kakor bi bil matizo s nogó pohodil, s drugo rokó jo pa v ftari panj nasaj fmukne. Jeft ga na to vprašham: Ali je mogozhe, de bi te zhbele fhe eno matizo imele? Rudezh poftane per teh befédah, in ftokaje mi rezhe: „Ne bodo mi sahudo vseli, nemo- rem mátize umoriti puftiti, prevezh fe mi smili!“

Šila ni nikdar dôbra! — fi mišlim, rezhem po- možniku, de naj moje kopita fkupej pobere, in grem domú.

Pretezhena sima je bila zbelam filno dolga, in fhe le ofmi dan Šufhza fo pervikrat letele. Vfe je migljalo okoli mojiga zhbela naka, in v mišlih, kakó fe le unimu fvojoglavniku godí, ga grem obifkat. Ali tukaj je bilo shaloftno pogledati, prava podoba mertvifha, — komaj is dvéh panjev je fhe kaka zbbe- liza ferknila. Kér me je od daljezh priditi vidil, fe mi je fkril; jeft ga poklizhem, in mu rezhem, de naj fatje is teh mertvih panjev poreshe, de ga zhervi zhiſto ne potratijo.

On sazgne pogazhe is perviga panja resati, al glej, ſtraſhen pogled! — zhbele fo mertve, in njih glavize tezhijo fhe po luknizah, kjer fo shivesha ifkavfhi, ſtraſhno ſmert ſtorile. Per fredí najde ma- tizo v eni kepi zebel, ktere fe fhe práv po malim gibljejo, ſakaj uzheni zbelarji prizhujejo, de zhbele is ljubezni do matize bolj ſa njeno, kakor ſa fvoje ſhivljenje fkerbijo. Is kamna bi mogel ferze imeti in bolj bi bil rifu (tigrú) is Afrike podoben, kakor zhloveku, ktéri per takim pogledu mersel oftane. Gofpodinji, ktéra reſheto ſa fatje dershi, fo fe folse po lizah s zurkama vljile, ki jih je od gladu pogin- njene vidila. Menim, de ne bom krivize ſtoril naſhim deſhelam, zhe rezhem, de vezh tavshent panjev vfako leto po ti fhégi konez vsame, ſakaj snano mi je ſanikarno opravilo zbelarjev po Šhtajerfkim, Krajnfkim in Korofhkim. Ne vsame ſi toliko zhafa, de bi tehtal in rafodil, ali ima panj doſti shivesha ſa ſimo ali ne; ampak te nar teshji sbere, ter jih urno s shvepljem poſmodí, de le ene krajzerje ſa fterd dobí; te lahkejſhi pa nasaj poſtavi, rekozh: zhe bo boſhja volja, bodo ſhe preſhivete! — Takó fe ſgodí, de ena flaba letina dobizhek dveh dobrih

pojé, in de ljudje veſelje do teh pridnih in koriftnih ſhivaliz ſgubijo.

Zhe pa hozhefh, dragi perjatel! de fe ti taka ne ſgodí, takó nikdar ne puſti zhes ſimo zbel, ktére nimajo nar manj defet funtov fterdí. Ako je bila flaba letina, in fo lahke, sdruſhi vezh panjev fkupej; ſakaj gotova in od vezh zbelarjev poter- jena reſniza je: „de zhbele dveh panjev, od ktérih ima vfak le po pet funtov fterdí, zhes ſimo od la- kote poginejo; zhe jih pa sdruſhiſh, bojo muhe obeh panjev s defetimi funti preſhivete, kar fo nam tudi ſhe mnogoverſtne fkuſhnje vſhivo poterdile.“

De bofh pa na tanjko rafodil, koliko fterdí zhbele imajo, vfaki panj pred ogrebanjem tehtaj, in toliko ſares na njemu napravi, kolikor funtov tehta.

Šterd od preganiga panja ſvezher in od ſadej noter deni, de ſi ropariz ne pervadiſh. Tudi s tem delam ne ſmeſh do ſime zhakati; ampak opravi ga dokler je fhe topló, de zhbele fterd fhe pred mra- ſam v fvoje fatje prenoſijo, fizer bi ti poleg fterdí od lakote pomerle.

M. Notar.

Popis obertniſke razſtave v Ljubljani.

Ze večkrat ſmo ſe z naſimi braveci od razſtave pomenili, ki jo je obertniſko druſtvo pretečeni meſec v Ljubljani napravilo, tóde danes hočemo od nje kaj več in bolj na tanjko govoriti in povedati: kaj je bilo tukaj na ogled razſtavljeniga, kakſne ſo bile razſtavljene reči in ktéri mojſtri ſo ſvoje izdelke v razſtavo dali. Miſlimo, de ſe ſpodobi, ravno v „rokodéſkih novicah,“ kolikor nam proſtor pripuſti, te reči na dolgo in ſiroko razla- gati, ki ſmo jih v obertniſki razſtavi vidili, in pri ti priložnosti naſe drage Slovence zopet k novimu prizadevanju prijazno obudovati, de bi ſvoje roko- dela vedno bolj umetno izdelovali in z časam naprej hiteli. Saj ſte že večkrat ſlišali, in morde tudi več- krat priložnost imeli, ſami ſe pripričati, kako verlo némſki, francozki in anglijanski rokodelci v ti reči naprej hité, ſvoje izdelke v razne kraje ſvetá poſilajo in z ſvojim blagam domače rokodelce in fabrikante zatirajo. Zakaj bi ſi naſi rokodelci ne prizadevali, ſvoje dela po teh izgledih napravljati? ſaj imajo tudi oni prebrisane glavice, kar naſ je ravno ta razſtava očitno pripričala, kjer ſmo z veſeljem ve- liko umetno izdelanih reči ſlovenskih rokodelcev vidili. Tudi mi Slovenci imamo že več takih izdelkov, ktéri krog in krog ſlovijo, in ktere v dalje kraje poſiljamo, in nam veliko tavſentov vsako leto v deželo doneſó! Pri vsem tem je pa pri naſ vender ſe veliko rokodelſtev, ki ſo ſe zlo pomanjklivi, dru- zih pa ſe clo ne poznamo. De vam le od eniga ne- kaj povém: Glejte! koliko denarjev gré v ptuje de- žeze za dežobrane ali dežnike (marele)? Miſlim, de ga ni naroda, de bi ſe bolj dežja bal, kakor Krajnci. Vsaki mora ſvoj dežobran imeti, in komaj ſe kaka meglica na nebu prikaže, že nobeden ne gré brez njega od hiſe. Kolikrat ſim že ſmeſno prikazen vidil, de je dežjabejéči hlapec gnoj na njiyo peljal in pod dežobranam zraven koſa krevljal. Če je v deževnim vremenú terg v kakim meſtu, ſe pri na- ſih kmetih toliko dežobranov vidi, kakor de bi bila le ena ſtreha čez vſe potegnjena: vſe mergolí od viſnjevih ali rudečih mare! V ſtaríh časih je Krajnc